Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

УДК 327.73(477):327.51

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18799687>**Військово-технічна співпраця України та США за часів
президентства В. Ющенка та В. Януковича****Пашков Віктор Олександрович,**

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародного права,

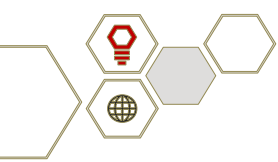
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,

вул. Григорія Сковороди, Харків, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-4273-2181>**Прийнято: 13.02.2026 | Опубліковано: 27.02.2026**

Анотація: Військово-технічне співробітництво зі Сполученими Штатами на сучасному етапі є критично важливим для України як у контексті відбиття російського вторгнення, так і післявоєнних гарантій безпеки. У таких умовах особливої актуальності набуває необхідність вивчення попереднього історичного досвіду двосторонньої взаємодії в цій сфері, щоб отримати більш повне розуміння її тенденцій, витоків, динаміки та проблем. Також це може дати змогу виявити вузькі місця та допущені помилки в цій співпраці.

Метою роботи є комплексне вивчення особливостей, динаміки та основних напрямків військово-технічного співробітництва України та США у період 2005-2013 рр., каденцій двох українських президентів – В. Ющенка та В. Януковича. Науковою новизною дослідження є всебічне розкриття стратегічних міркувань, змісту, здобутків і політичних обмежень двосторонньої ВТС, а також з'ясування спільних рис і відмінностей у підходах до цієї співпраці за правління різних владних команд в Україні (у 2005-2009 рр. і 2010-2013 рр.).

Основними методами, які були використані в дослідженні, є загальнонаукові методи, системний підхід, історичний аналіз, порівняльний аналіз і метод кейс-стаді, поєднання яких у сукупності дозволило всебічно дослідити тематику.

Результати дослідження показують, що інтенсивність ВТС між Україною та США після 2004 р. значно збільшилася та включала такі основні напрямки, як участь Києва у стабілізації ситуації в Іраку, євроатлантичну інтеграцію та спільні військові навчання. Якщо у першому випадку мова йшла про низхідну тенденцію у вигляді поступового згортання військової присутності України в Іраку, то на інших напрямках спостерігалось розширення порівняно з попереднім періодом двостороннього співробітництва – активне лобіювання Вашингтоном отримання Україною ПДЧ в НАТО та активізація у проведенні військових навчань.

За каденції В. Януковича українсько-американська співпраця у військово-технічній сфері характеризувалася стабілізацією, прагматизацією та знаттям із порядку денного питання членства в НАТО. Основними напрямками співпраці стали питання нерозповсюдження зброї масового знищення, військові навчання та технічна допомога для ліквідації ракетного спадку.

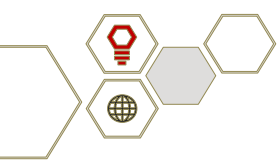
Ключові слова: українсько-американські відносини, безпекова допомога, ПДЧ в НАТО, військові навчання, миротворчий контингент, ракетне паливо.

Military and technical cooperation between Ukraine and the USA during the presidency of V. Yushchenko and V. Yanukovich

Viktor Pashkov,

Ph.D. in Political Sciences, Associate Professor of the Department of International Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0003-4273-2181>

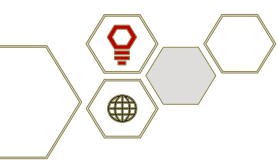
Abstract: Military-technical cooperation with the United States at the current stage is critically important for Ukraine both in the context of repelling the Russian invasion and post-war security guarantees. In such conditions, the need to study the previous historical experience of bilateral interaction in this area becomes especially relevant in order to gain a more complete understanding of its trends, origins, dynamics and problems. It can also make it possible to identify bottlenecks and mistakes made in this cooperation.

The purpose of the research is a comprehensive study of the features, dynamics and main directions of military-technical cooperation between Ukraine and the USA in the period 2005-2013, the terms of two Ukrainian presidents – V. Yushchenko and V. Yanukovych. The scientific novelty of the study lies in its comprehensive disclosure of the strategic considerations, content, achievements and political limitations of bilateral MTC, as well as in identifying the common features and differences in approaches to this cooperation under different ruling teams in Ukraine (in 2005-2009 and 2010-2013).

The main methods that were used in the research are general scientific methods, a systematic approach, historical analysis, comparative analysis and the case study method, the combination of which together made it possible to comprehensively investigate the topic.

The results of the study show that the intensity of the MTC between Ukraine and the USA increased significantly after 2004 and included such main areas as Kyiv's participation in the stabilization of the situation in Iraq, Euro-Atlantic integration and joint military exercises. If in the first case we were talking about a downward trend in the form of a gradual curtailment of Ukraine's military presence in Iraq, then in other directions there was an expansion compared to the previous period of bilateral cooperation – active lobbying by Washington for Ukraine to receive a MAP to NATO and intensification in conducting military exercises.

During the term of office of V. Yanukovych's US-Ukrainian cooperation in the military-technical sphere was characterized by stabilization, pragmatization and

knowledge of the issue of NATO membership on the agenda. Non-proliferation of weapons of mass destruction, military exercises and technical assistance to eliminate the missile legacy have become the main areas of cooperation.

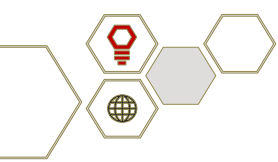
Keywords: US-Ukrainian relations, security assistance, MAP in NATO, military exercises, peacekeeping contingent, missile fuel.

Постановка проблеми. Українсько-американські відносини від моменту проголошення Україною незалежності розвиваються суперечливо, нерівномірно та певною мірою стримано. Разом із тим, вони мають стратегічне значення для обох країн. Сполучені Штати залишаються ключовим безпековим партнером для нашої країни, а Україна є цінним учасником системи американських альянсів і партнерств, що забезпечує Вашингтону глобальний вплив на міжнародній арені.

У цьому контексті актуальним для теоретичного осмислення та політичної практики стає аналіз накопиченого досвіду двосторонньої взаємодії зі США. Особливо це стосується такої чутливої сфери як військово-технічна співпраця, яка тісно пов'язана з політичною атмосферою у двосторонніх відносинах.

Військово-технічне співробітництво між Україною та США розпочалось ще у першій половині 1990-х рр. у рамках процесу ядерного роззброєння, однак дослідницька увага до цієї тематики є нерівномірною. Якщо безпековій співпраці між країнами після 2014 р. присвячено чимало наукових і експертних публікацій, то особливості та проєкти ВТС у попередні періоди залишаються висвітлені та проаналізовані недостатньо. Власне частково закрити цю прогалину в науковій літературі і покликана запропонована стаття.

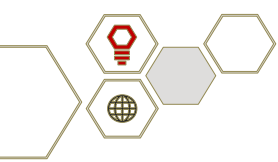
Методологічною основою дослідження стало поєднання загальнонаукових і спеціальних методів. Серед останніх слід виокремити системний підхід, метод кейс-стаді та історико-порівняльний метод. Використання системного підходу дозволило розглянути військово-технічне

співробітництво України та США як динамічний комплекс взаємозв'язків, який має власну структуру, функціональні особливості, зовнішні та внутрішні чинники. Широке застосування історичного та порівняльного методів у дослідженні допомогло вирішити подвійне завдання – реконструювати динаміку двосторонньої співпраці країн у сфері безпеки у зазначений період і виокремити спільні та відмінні риси цієї співпраці. Метод кейс-стаді був використаний для детального аналізу проєкту утилізації твердого палива та корпусів балістичних ракет на Павлоградському хімічному заводі, що став вагомим пріоритетом українсько-американського ВТС у 2010-2013 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як вище зазначалося, науковий дискурс із тематики українсько-американського співробітництва у сфері безпеки відзначається фрагментарністю та нерівномірністю уваги до різних історичних періодів. У контексті нашого дослідження це проявилось відсутності наукових праць, які б безпосередньо та комплексно розглядали динаміку, зміст ВТС між країнами зазначений період (2005-2013 рр.).

Відштовхуючись від цього факту, джерельну базу роботи склали експертні та наукові публікації, присвячені розвитку українсько-американських відносин за часів каденцій президентів В. Ющенка та В. Януковича. Шляхом застосування процедур синтезу та аналізу з наявного масиву публікацій були виокремлені та узагальнені емпіричні відомості, пов'язані з безпековим виміром двосторонньої співпраці. Так одним із найбільш цінних наукових джерел для вивчення відносин між Україною та США в зазначений період є ґрунтовна монографія вітчизняної дослідниці В. Шамраєвої, в якій, окрім власне політичної динаміки двосторонніх відносин країн, авторка побіжно розглядає безпековий вимір взаємодії (ядерне роззброєння, військові навчання, євроатлантичну інтеграцію). Дослідниця також висловлює думку, що рівень військової співпраці між Києвом і Вашингтоном можна розглядати як маркер політичної атмосфери у двосторонніх відносинах, яка в 1990-2000-х рр. постійно змінювалася.

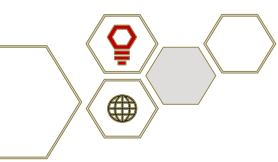

Панорамний огляд динаміки та основних напрямків співпраці України та США здійснив у своїй статті український історик Б. Ковальський. Щодо періоду 2005-2013 рр., він робить особливий акцент на активізації спільних військових навчань «Rapid Trident» і «Sea Breeze», які сприяли зміцненню обороноздатності української армії та підвищенні її оперативної сумісності з силами країн НАТО. Корисною також є оглядова стаття Ю. Курнишової та О. Воловича, експертів Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД), які роблять спробу підвести підсумки розвитку українсько-американських відносин у 2005-2009 рр. На їхню думку, інтенсифікація безпекового співробітництва між країнами в цей період стала одним із вагомих досягнень у контексті розвитку двостороннього стратегічного партнерства.

Цінним джерелом емпіричної інформації та статистичних даних щодо розвитку двосторонніх відносин країн за часів каденції В. Януковича є оглядова стаття О. Моцика, посла України в Сполучених Штатах у 2010-2014 рр. Решта наукових публікацій розкривають окремі питання і сюжети військово-політичної співпраці Україна-США: стаття С. Зінковського – участь України в миротворчій операції в Іраку, В. Гладенка – чинник євроатлантичної інтеграції в українсько-американських відносинах, П. Проховника – становлення та розвиток спільних військових навчань «Rapid Trident», О. Ващенко – співпраця у сфері ядерних матеріалів, М. Васильєвої – надання Україні американської технічної допомоги, зокрема й на програми і проєкти у сфері безпеки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Головним нашим внеском у науковий дискурс стане комплексне висвітлення особливостей, динаміки та основних напрямків військово-технічної співпраці між Україною та США в 2005-2013 рр., якого не було зроблено в наявних публікаціях.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – проаналізувати особливості, динаміку та основні напрямки військово-технічного співробітництва України та США у період 2005-2013 рр.,

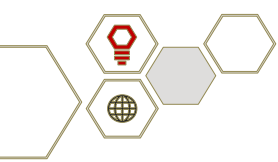
президентських каденцій В. Ющенка та В. Януковича. Реалізація поставленої мети вимагає виконання ряду дослідницьких завдань:

- з'ясувати особливості та динаміку безпекової співпраці між Україною та США за часів президентства В. Ющенка;
- проаналізувати пріоритети та зміни в українсько-американській співпраці у військово-технічній і безпековій сферах під час правління В. Януковича;
- виявити спільні та відмінні риси у змісті та динаміці ВТС між країнами в зазначений період з огляду на еволюції пріоритетів і підходів сторін до двосторонньої взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Помаранчева революція» і перемога на президентських виборах 2004 р. В. Ющенка відкрили нову сторінку в українсько-американських відносинах після помітної стагнації в першій половині 2000-х рр. Прихід до влади в Києві прозахідних сил сприяв активізації двосторонньої співпраці зі США у багатьох сферах – політичному діалозі, регіональній безпеці, боротьбі з міжнародним тероризмом, енергетиці, торгівлі, підтримці реформ.

Вже на початку квітня 2005 р. новообраний президент України здійснив офіційний візит до Сполучених Штатів, де зустрівся з президентом Дж. Бушем-молодшим. У спільній заяві від 4 квітня 2005 р. лідери країн окреслили широке коло сфер і питань, в яких мали потенціал і взаємне прагнення до поглиблення співробітництва. Безпековий блок заяви включав такі питання, як ядерна безпека, боротьба з тероризмом, нерозповсюдження зброї масового знищення, посилення безпеки кордонів, євроатлантична інтеграція та реформування правоохоронних органів.

Одним з перших питань, які мав вирішити новообраний президент В. Ющенко став вивід українських військ з Іраку. Рішення про відправку миротворців в Ірак, ухвалене в червні 2003 р., не було популярним в українському суспільстві. Це розуміли і політики, включно з президентом Л.

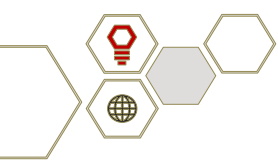
Кучмою, але політичні вигоди у вигляді виходу з міжнародної ізоляції перевищували негатив. Але до літа 2004 р. на фоні гибелі дев'яти українських миротворців у Києві почали розмірковувати над виводом військових з нестабільної країни.

Взимку 2004/2005 рр. український парламент двічі рекомендував відкликати миротворчий контингент з нестабільного Іраку. 3 грудня 2004 р. у розпал політичної кризи в Україні депутати прийняли постанову зі зверненням до президента повернути українських військових у «зв'язку з різким загостренням ситуації в Іраку» [1, с. 57].

11 січня 2005 р. парламент знову ухвалив постанову з пропозицією негайно вивести український контингент з Іраку. Напередодні, 9 січня, при підриві на фугасі загинули 8 вітчизняних миротворців. Реагуючи на це, Л. Кучма наказав Міністерству оборони почати готувати виведення миротворців. Передбачалося, що українські військові повернуться на Батьківщину до кінця весни 2005 р.

У цій ситуації Сполучені Штати прагнули відтягнути виведення українського контингенту з Іраку. Тодішній американський посол в Києві Дж. Хербст непублічно повідомив, що питання про долю миротворців в Іраку, на думку Вашингтону, має вирішуватися вже новим українським президентом.

Під час президентських виборів однією з обіцянок В. Ющенка було виведення українських військ з Іраку. Це чутливе для американців питання він планував вирішити під час свого квітневого візиту до США та зустрічі з Дж. Бушем-молодшим. 6 лютого 2005 р. загинув ще один український миротворець, що фактично знищило для української влади можливість для маневру, зважаючи на суспільний негатив. Рішення про відкликання миротворців стало неминучим. Разом із тим, в уряді США вважали, що виконання цієї обіцянки зміцнить політичні позиції В. Ющенко. Граючи на випередження, американці погодились з цим, але запропонували Києву частково зберегти військову присутність в Іраку у форматі інструкторів і спостерігачів.

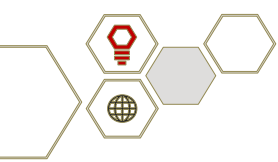
9 березня 2005 р. Державний секретар США К. Райс на зустрічі з новим очільником українського МЗС Б. Тарасюком запевнила, що «рішення вивести війська з Іраку не відіб'ється на відносинах Києва та Вашингтона. Ми вдячні Україні за її участь в іракській операції». 4 квітня Дж. Буш-молодший після зустрічі з В. Ющенко зазначив з цього приводу: «Я чудово його розумію – він виконує передвиборчу обіцянку» [2, с. 184].

У відповідь український лідер запевнив, що незважаючи на вивід миротворчого контингенту, Україна і надалі допомагатиме у стабілізації ситуації в Іраку, зокрема братиме участь у підготовці місцевих сил безпеки.

13 квітня 2005 р., через тиждень після поїздки до США, президент В. Ющенко підписав указ «Про заходи щодо виведення українського миротворчого контингенту з Республіки Ірак». На відміну від уряду іспанських соціалістів, який у 2004 р. швидко вивів свої війська з Іраку, адміністрація В. Ющенко обрала більш виважений варіант – поетапне виведення військ до кінця року з чітким узгодженням своїх дій з Польщею та США як головними партнерами у миротворчій місії. Вивід українських військових здійснювався у три етапи. Спочатку у березні були виведено перших 150 українських миротворців, у квітні-травні – 550 військових. У грудні 2005 р. Ірак залишила решта (майже 800) військовослужбовців.

Такий підхід відповідав як національним інтересам України, яка показала себе надійним і прогнозованим партнером, так і інтересам США, які були зацікавлені, щоб українські військові залишалися в Іраку якомога довше.

Після виводу миротворчого контингенту Україна на прохання США зберегла в Іраку обмежену військову присутність. Згідно з указом президента «Про направлення миротворчого персоналу до Республіки Ірак» від 30 листопада 2005 р. офіційний Київ направив до 50 військових радників і спостерігачів, які до грудня 2008 р. брали участь у підготовці фахівців для іракських силових структур і державних органів [3, с. 578]. Також у грудні 2006

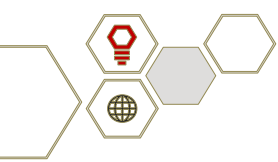

р. Україна приєдналася до програми НАТО «Training Mission – Iraq», відправивши 8 інструкторів для навчання офіцерів іракської армії.

Іншим стратегічним питання безпекової співпраці країн у цей період стала євроатлантична інтеграція України. Від початку адміністрація Дж. Буша-молодшого висловила підтримку ідеї надання Україні та Грузії Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ) та готовність допомогти Києву у проведенні необхідних реформ. Уперше на офіційному рівні це сталося на Ризькому саміті НАТО у листопаді 2006 р. У 2007 р. Конгрес виділив \$12 млн. на допомогу у проведенні військових реформ для Хорватії, Албанії, Македонії, Україні та Грузії [4, с. 74]. Зрештою, спроби Вашингтону пролобіювати надання ПДЧ Україні та Грузії на Бухарестському саміті НАТО у квітні 2008 р. через спротив Росії та частини європейських союзників провалилися.

Порівняно з попереднім етапом, президенство В. Ющенка відзначилося також зростанням інтенсивності військово-технічної співпраці України та США. Водночас політичні чинники дещо гальмували нарощення темпу співпраці. У 2006 р. у рамках програми НАТО «Партнерство заради миру» були започатковані військові навчання «Швидкий тризуб» («Rapid Trident»), які стали фактично продовженням міжнародних навчань «Щит миру», які відбувалися у 1995-2002 рр. У 2006-2007 рр. вони включали лише командно-штабну фазу комп'ютерного навчання на базі Центру імітаційного моделювання (ЦІМ) Національної академії оборони України. У них взяло участь близько 250 українських і американських військовослужбовців [5, с. 49]. З 2008 р. вони були доповнені польовою фазою на базі Яворівського полігону у Львівській області, отримавши сучасний формат. Тоді у них взяло участь понад 1 тис. військослужбовців. Співорганізаторами навчань виступили США та Україна.

Паралельно відновилися міжнародні військово-морські навчання «Sea Breeze» в українській акваторії Чорного моря. До «Помаранчевої революції» вони востаннє проводилися у 2002 р. У 2003-2004 рр. через політичні

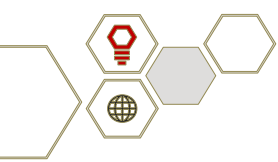
протиріччя між Вашингтоном і Києвом США відмовлялися від їх проведення. У 2004 р. на фоні політичної кризи в Україні було прийнято рішення знову відмовитися від їх проведення і у 2005 р.

Після «Помаранчевої революції» і приходу до влади в Києві прозахідного уряду українсько-американська співпраця у сфері безпеки значно активізувалася, і навчання «Sea Breeze» потрапили до планів проведення багатонаціональних навчань за участю підрозділів ЗСУ на 2006 р. у рамках програми НАТО «Партнерство заради миру». Але тоді їх проведенню завадила політична кон'юнктура у країні. Незадовго до початку маневрів Комуністична партія та Партія Регіонів, які на той момент знаходилися в опозиції, організували у Криму серію протестів, зірвавши військові навчання.

Проте у 2007 р., коли при владі в Україні був уряд В. Януковича, сформований Партією Регіонів та КПУ, українсько-американські навчання «Sea Breeze» за участю 1200 військослужбовців і 22 кораблів з 13 країн відбулися на території Миколаївської та Одеської областей без ексцесів. У 2008 р. у навчаннях взяло участь близько 1 тис. військовослужбовців і 18 кораблів з 17 країн [6, с. 25].

Адміністрація Дж. Буша-молодшого приділяла помітну увагу ситуацію та геополітичним процесам у Чорноморському регіоні, маючи на меті формування нових енергетичних маршрутів постачань каспійської нафти в обхід території Росії – з Азербайджану через Грузію та морем із перспективою використання транзитних можливостей України. Тому Вашингтон проводив послідовний курс на активізацію військово-політичної співпраці з Україною, Грузією, Румунією, Болгарією та Туреччиною, прагнучи зміцнити регіональну безпеку [7, с. 306].

У 2009 р. ні сухопутні навчання «Rapid Trident», ні навчання ВМС «Sea Breeze» не відбулися. В умовах гострого політичного протистояння в парламенті, розгортання президентської компанії Верховна Рада не затвердила проект закону про схвалення рішення Президента про допуск підрозділів

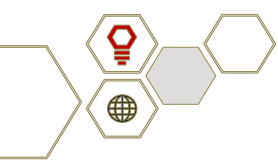
збройних сил інших держав на територію України у 2009 р. для участі у багатонаціональних військових навчаннях.

Крім того, розвивалася співпраця у сфері ядерної безпеки. У 2005-2008 рр. США надали \$12 млн. на заходи зі зміцнення безпеки діючих українських АЕС. Втім, у таких важливих проєктах, як будівництво об'єкту «Укриття» на ЧАЕС або Централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива (ЦСВЯП), для яких американська сторона була готова надати фінансування та технології, через політичну нестабільність в Україні прогресу в цей період досягти не вдалося.

Також у вересні 2005 р. із США підписано Угоду про співпрацю у сфері зменшення загрози від біологічної зброї. Згідно з угодою, Міністерство оборони США витратило понад \$10 млн. на модернізацію медичних і ветеринарних лабораторій Міністерства охорони здоров'я України з метою посилити протидію інфекційних хворобам [8, с. 527].

Прихід до влади в Сполучених Штатах адміністрації Б. Обама та обрання президентом України В. Януковича призвели до корекції тональності, динаміки та пріоритетів обох сторін у українсько-американських відносинах.

З одного боку, адміністрація Б. Обама в рамках політики перезавантаження відносин з РФ зменшила інтенсивність політичного діалогу з Києвом і зняла з порядку денного питання членства України в НАТО. У своїй програмній промові у червні 2010 р. тодішній американський посол Дж. Теффт виокремив п'ять пріоритетних сфер, де США прагнуть розвивати партнерство з Україною: підтримка економічних реформ, боротьба з корупцією, енергетика та торгівля, демократизація та політичні реформи, безпека та оборона [9]. Останній напрямок включав такі питання, як нерозповсюдження зброї масового знищення, спільні військові навчання та реформування українського сектору безпеки відповідно до стандартів НАТО. Зі свого боку, нова українська влада також прагнула зняти з порядку денного питання членства в НАТО та перевести двосторонні відносини з Вашингтоном у більш практичне русло.

У 2010-2013 рр. попри погіршення відносин між країнами на політичному рівні військово-технічна співпраця продовжувала розвиватися. Однак при цьому відбулося зменшення її інтенсивності та зміна пріоритетів. Оскільки у 2010 р. нова українська влада оголосила позаблоковий статус, то підтримка США зближення України та НАТО втратила актуальність. Сполучені Штати згорнули більшість проєктів, які були пов'язані з адаптацією сектору безпеки і оборони України до стандартів НАТО.

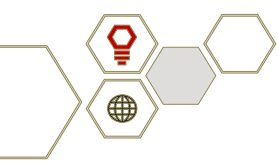
Відповідно за часів президенства В. Януковича фінансування напрямку «безпека» хоч і залишалося однією з найбільших статей витрат у структурі американської допомоги (від 32,5% до 37,4%), але поступово зменшувалося в абсолютних цифрах: 2010 р. – \$44,5 млн., 2011 р. – \$44,6 млн., 2012 р. – \$38,4 млн., 2013 р. – \$34 млн. [10, с. 371].

Допомоги США за напрямком «безпека» охоплювали широкий спектр програм і проєктів – спільні військові навчання, підготовку українських офіцерів і сержантів, зміцнення безпеки кордонів, підвищення рівня безпеки АЕС, проєкти з утилізації ТРП і радянських ракет, стрілецької зброї тощо.

До основних напрямків українсько-американської співпраці у сфері ВТС можна віднести проєкти з утилізації твердого ракетного палива (ТРП), корпусів радянських балістичних ракет і проведення спільних навчань.

Ще наприкінці каденції В. Ющенко у квітні 2009 р. Верховна Рада звернулася до Конгресу США з приводу відновлення фінансування робіт зі знищення ТРП на Павлоградському хімічному заводі. Програма утилізації ракетного палива у Павлограді була призупинена США ще у квітні 2003 р. як інструмент тиску на адміністрацію Л. Кучми. З тих часів на заводі зберігалось до 5 тис. т. ТРТ у 163 корпусах двигунів ракет. У 2005-2008 рр. Україна декілька разів піднімала це питання, але сторони мали різне бачення щодо технології утилізації палива, що завадило тоді відновити співпрацю.

Відмова українського керівництва від запасів високотоксичного урану у квітні 2010 р. створила сприятливу атмосферу для активізації двосторонньої

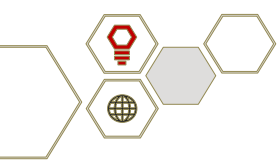

співпраці, зокрема й у заморожених проєктах. Київ скористався цим вікном можливостей. У квітні 2010 р. під час зустрічі В. Януковича і Б. Обами на саміті з глобальної ядерної безпеки у Вашингтоні була досягнута рамкова домовленість про повернення США у проєкт з утилізації ТРТ у Павлограді.

У вересні 2010 р. Національне космічне агентство України та Міністерство оборони США домовились про відновлення фінансування програми утилізації твердого ракетного палива на потужностях ПХЗ. Домовленості передбачали, що США виділять у 2010-2013 рр. на ці потреби \$25 млн. [11, с. 17]. З цієї суми до \$3,5 млн. мали піти на добудову промислової установки для вилучення палива з ракет і фінансування частини цих робіт. Інша частина коштів (\$20 млн.) мала бути витрачена на утилізацію порожніх корпусів ракет. Вашингтон розглядав цей проєкт як жест на підтримку стратегічного партнерства між країнами.

5 квітня 2011 р. президент В. Янукович і посол США Дж. Теффт відкрили на Павлоградському заводі промислову установку з гідромеханічного вилучення ТРТ, яка дозволяла значно пришвидшити процес його утилізації. Очікувалося, що 5 тис. т ракетного палива будуть перероблені до кінця 2013 р. Проте до 2014 р. було вилучено лише понад 1 тис. т ТРТ. Відкриваючи установку, В. Янукович заявив, що Сполучені Штати виділять \$35 млн. на реалізацію спільної програми з утилізації корпусів ракет РС-22 [12, с. 52]. У серпні 2012 р. ПХЗ відвідали американський сенатор Р. Лугар і заступник міністра оборони США Е. Вебер для ознайомлення з роботою установки вилучення ТРП та спорудженням нової установки з утилізації корпусів ракет.

21 травня 2013 р. президент В. Янукович і посол США Дж. Теффт запустили у Павлограді установку з переробки порожніх корпусів балістичних ракет РС-22 і цех з виготовлення стабілізуючих розчинів для переробки ракетного палива. Вартість проєкту склала 150 млн. грн (\$18,8 млн.) [13, с. 99]. США надали 90% цієї суми, а американські компанії спроектували установку та поставили необхідне обладнання.

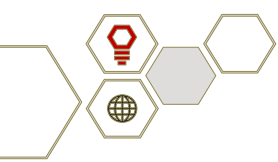

Іншим спільним проєктом ВТС стала ліквідація ракетних комплексів «СКАД». У листопаді 2009 р. Міністерство оборони України та Державний департамент США меморандум про взаєморозуміння щодо проєкту ліквідації знятих з озброєння ракетних комплексів малої дальності «СКАД-Б». У часи «Холодної війни» ці мобільні оперативно-тактичні комплекси (9К72 «Ельбрус» за радянською класифікацією) були частиною ракетного щиту СРСР, однак протягом 1990-х рр. їх зняли з озброєння через застарілість і зберігали на військових складах у Вінницькій і Хмельницькій областях.

На Заході подібні комплекси класифікувалися як потенційні носії ядерної зброї, а тому у 2009 р. проєкт їх утилізації був включений до програми спільного зменшення загрози Міністерства оборони США. Американська сторона надала фінансування на роботи з ліквідації самих балістичних ракет, рідкого палива до них, пускових установок та іншого обладнання зі складів. Вартість проєкту склала \$2 млн., а підрядчиком виступила компанія «Controlled Demolition Inc».

Роботи у рамках проєкту стартували у вересні 2010 р. і завершилися 11 квітня 2011 р. За цей час було демілітаризовано майже 200 ракет, 50 самохідних пускових установок і ліквідовано 1441 тону компонентів рідкого ракетного палива «меланж» [14, с. 32].

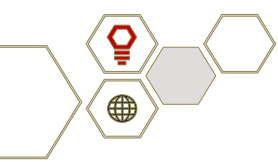
У сфері спільних військових навчань між Україною та США попри прохолодну політичну атмосферу спостерігалася стабільна співпраця. Основні українсько-американські військові навчання – «Rapid Trident» («Швидкий тризуб») і «Sea Breeze» – у цей період відбувалися щорічно із залученням широкого кола учасників. Так, у 2010 р. у навчаннях «Rapid Trident» у західних областях України прийняли участь 1400 військовослужбовців з 16 країн, 2011 р. – 1400 військових з 13 країн, у 2012 р. – 1400 військових з 15 країн, у 2013 р. – понад 1 300 військових з 16 країн [15, с. 221]. Традиційно дві третини складу військовослужбовців у навчаннях складали підрозділи України та США.

Військово-морські навчання «Sea Breeze» в українській акваторії Чорного моря у цей період були ще більш масштабними, охоплюючи від 1300 до 1700 військових, 25-30 бойових кораблів і катерів, а кількість країн-учасниць змінювалася від 10 до 17 [16, с. 13].

Втім, військово-політична та безпекова співпраця України та США в цей період мала свої обмеження. Сполучені Штати хоч і вважала Київ партнером у сфері безпеки, однак відводила йому далеко не перший і не другий політичний пріоритет. Як відзначає В. Тютюнник, адміністрація Б. Обами в рамках політики перебалансування військових можливостей до АТР не розглядала регіон ЦСЄ та пострадянський простір як стратегічно важливі для себе, а прагнення Вашингтону налагодити партнерські відносини з Росією стримували розвиток військово-політичних зв'язків із її сусідами [17, с. 4].

Висновки. Політичне зближення України та США після «Помаранчевої революції» 2004 р. стало тригером для активізації військово-технічної співпраці між країнами у 2005-2008 рр. Порядок денний двостороннього партнерства у сфері безпеки включав три основні напрямки: 1) участь України в миротворчій операції в Іраку; 2) євроатлантичну інтеграцію; та 3) спільні військові навчання. У першому випадку, враховуючи загибель українських миротворців і негативне ставлення суспільства, адміністрація В. Ющенка обрала шлях поступового виведення військового контингенту з Іраку. Натомість, інші два напрямки ВТС розвивалася за висхідною динамікою: США активно лобіювали надання Україні ПДЧ в НАТО, були започатковані сухопутні військові навчання «Rapid Trident» на базі Яворівського полігону у Львівській обл. та відновлені військово-морські навчання «Sea Breeze» у Причорномор'ї. Втім, результати активізації ВТС у цей період виявилися неоднозначними та нестабільними: спроба отримати Україною та Грузією ПДЧ в НАТО провалилася у 2008 р., а проведення військових навчань періодично блокувалося, зокрема у 2007 і 2009 рр. Головною перешкодою для розвитку українсько-американського

співробітництва у сфері безпеки тоді стала політична турбулентність і конфлікти в Україні.

Після приходу до влади президента В. Януковича у військово-технічному співробітництві України та США відбулися якісні зміни: двостороння співпраця стала більш стабільною, але менш інтенсивною, а також змінилися її структура. У 2010-2013 рр. порядок денний ВТС між країнами визначався трьома основними напрямками: 1) ядерна безпека та нерозповсюдження ЗМЗ; 2) спільні військові навчання; та 3) проєкти технічної допомоги з утилізації стратегічних озброєнь в Україні.

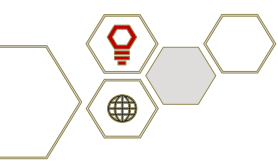
При цьому українська влада основний акцент у двосторонній співпраці зі США робила на першому напрямку. Натомість, співпраця у сфері військових навчань і знищенні застарілих ракетних озброєнь, хоч і здійснювалася стабільно, але відігравала другорядну роль. Головною перешкодою для розвитку ВТС між країнами в цей період стала політика адміністрації Б. Обама з перезавантаження відносин із РФ, в рамках якої Вашингтон свідомо уникав розширення безпекової співпраці з пострадянськими країнами, щоб не дратувати Москву.

Список використаних джерел

1. Зінковський С. О. Український миротворчий контингент у республіці Ірак. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство*. 2012. №1006. Вип. 15. С. 54-60. URL: https://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/visn_ua/15/08_zinkovskiy.pdf (дата звернення: 14.12.2025)

2. Шамраєва В. М. *Українсько-американське стратегічне партнерство: концептуальні засади й практична реалізація*: монографія. Х.: ТОВ «Оберіг», 2015. 364 с.

3. Курнишова Ю., Волович О. Україна – США: здобутки і перспективи стратегічного партнерства. Україна в 2005-2009 рр.: стратегічні оцінки

суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / за заг. ред. Ю. Г. Рубана. К.: НІСД, 2009. С. 577-586.

4. Гладенко В. Україно-американські відносини у контексті євроатлантичної інтеграції. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 107. С. 72-77. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/245/218> (дата звернення: 14.12.2025)

5. Проховник П. М. Історія міжнародних військових навчань “Швидкий тризуб” як приклад військового співробітництва України – НАТО. *Воєнно-історичний вісник*. 2020. №1 (35). С. 48-57. URL: <https://viv.nuou.org.ua/article/view/205109> (дата звернення: 14.12.2025)

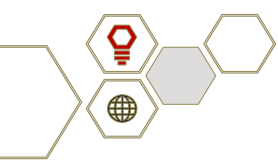
6. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (2008-2013). Авторський колектив: С. В. Віднянський, О. М. Горенко, А. Ю. Мартинов, В. В. Піскіжова. К.: Інститут історії України НАН України, 2015. 378 с.

7. Larrabee F. The United States and security in the Black Sea region. *Southeast European and Black Sea Studies*. 2009. Vol. 9. Issue 3. pp. 301-315. DOI: <https://doi.org/10.1080/14683850902934309>

8. Malek, M. The “Western Vector” of the Foreign and Security Policy of Ukraine: Continuities and Ruptures under President Viktor Yushchenko (2005 – 2009). *The Journal of Slavic Military Studies*. 2009. Vol. 22. Issue 4. pp. 515-542. DOI: <https://doi.org/10.1080/13518040903355760>

9. Дискусія в Інституті світової політики з послом США в Україні Джоном Теффттом. Інститут світової політики. 25 червня 2010 р. URL: <https://glavcom.ua/publications/35535-dzhon-tefft-tse-spekuljatsija-shcho-ssha-vtratili-interes-do-ukrajini.html> (дата звернення: 14.12.2025)

10. Манчуленко О. Г. Україна в зовнішній політиці США: аспекти фінансово-технічної допомоги. Гілея: науковий вісник. 2016. Вип. 109. С. 369-373. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_109_96 (дата звернення: 10.12.2025)

11. Васильєва М. О. Зарубіжна допомога уряду США Україні: мотивація і результати. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 107 (2). С. 10-20. URL: https://vmv.kyumu.edu.ua/series/vipusk5/pv_5.pdf (дата звернення: 12.12.2025)

12. Моцик О. Сучасний стан і перспективи розвитку українсько-американських відносин. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2012. Вип. 19. С. 46-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2012_19_11 (дата звернення: 10.12.2025)

13. Купінець Л. Є., Обнявко Т. С. Стимулювання процесів охорони довкілля у військово-промисловому комплексі України. *Економічні інновації*. 2020. Т. 22, №4 (77). С. 92-108. DOI: [https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.4\(77\).92-108](https://doi.org/10.31520/ei.2020.22.4(77).92-108)

14. Ващенко О. Проблема ядерних матеріалів у двосторонньому співробітництві США та України (2009-2011 рр.). *Слов'янський вісник: збірник наукових праць*. 2012. Вип. 13. С. 29-32. URL: <https://troyan-ss.yolasite.com/resources/SV-Zbirnyk13.pdf> (дата звернення: 14.12.2025)

15. Ковальський Б. П. Основні напрями співпраці між Україною та Сполученими Штатами Америки (1991-2017). *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2018. Вип. 46. С. 213-225. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5244.46.2018.136749>

16. Cocor S. T. A partnership in time of crisis: U.S. - Ukraine relations during the Obama administration. *Euro-Atlantic Studies*. 2023. №6. pp. 7-44. DOI: <https://doi.org/10.31178/eas.2023.6.1>

17. Тютюнник В. П. Еволюція воєнних аспектів засад політики національної безпеки США у 2010-2022 роках щодо України, РФ та її війни проти України. *Наука і оборона*. 2022. №3-4. С. 3-10. DOI: <https://doi.org/10.33099/2618-1614-2022-20-3-4-3-10>